

Нашето послание

ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА И СЪВРЕМЕННИТЕ МЕЖДУНАРОДНИ ПОУКИ

Велимира Ковачева, студентка
Лилия Бояджиева, студентка

1945 г., края на Втората световна война – Германия е тотално разгромена и нацистският режим се срива. Германските градове са в руини от масираните бомбардировки.

Германия е разделена на 4 окупационни зони, където управлението се осъществява от страните-победителки – СССР, САЩ, Великобритания и Франция.

Япония също е в развалини от масираните бомбардировки. Ужасяващи са атомните пепелища на Хирошима и Нагазаки. Военните ѝ лидери са съдени и осъдени за военни престъпления, но на императора е разрешено да запази своята позиция. Япония временно е под американско военно управление.

Макар и празнуваща победа, Англия е сломена от войната след преживените масирани немски бомбардировки през 1940 г. и тези с балистични ракети през 1944–1945 г. Тя няма решаващ глас на форумите на победителите, както през 1919–1920 г. Възстановяването на икономиката и зависи от помощта на САЩ.

Франция не е изживяла същите огромни човешки загуби, както през Първата световна война, но ще трябва да се възстанови от нацистката окупация, и тепърва да отвоюва статута на велика държава. Англия и Франция вече не могат да се сравняват по световна роля нито със САЩ, нито и със СССР.

Руският народ е пострадал неизмеримо по време на войната и Западна Русия е разрушена от военните действия развили се на нейна територия. Но Русия е изградила голяма и мощна армия, ситуирана навътре в Европа в края на войната. Огромните ресурси и население на Русия още по това време подси-гуряват статута ѝ на суперсила наравно със САЩ.

Икономиката на САЩ е силно стимулирана от войната, дори повече отколкото по време на Първата световна война. Депресията е превъзможната, строят се нови индустриални комплекси. Пожалена от физическите разрушения на войната, американската икономика доминира в света. Страната притежава най-силното оръжие в света – атомната бомба.

Повече от 50 млн. души губят живота си в продължение на по-малко от десетилетие.

Въпреки изживените страдания Европа, вечният феникс, успява да се възроди. Всички разбират простата истина – или ще има свят без война или въобще няма да има свят. Тежките уроци, научени по време на войната, се възплъщават в норми, които залягат в дипломатическото и правно регулиране на новата система на международните отношения. Надига се нова хуманитарна вълна – нейна рожба е планът Маршал. В първите няколко години след войната Европа е разорена икономически. Германия се изправя пред големи проблеми, тъй като селскостопанските райони на държавата остават в ръцете на Русия и това налага внос на храна от чужбина за останалите три зони. По това време Германия все още няма средствата да плати за това и трябва да разчита на благотворителност. Американците и британците реагират бързо, осъзнавайки, че подобна система не може да трае вечно. Ефектът на доминото се превръща във водещ и Европа осъзнава, че за да се възроди, икономиките на всички държави от стария свят трябва да функционират пълноценно. В Германия бързо е организирана ефективна бизонална администрация, за да се отворят отново фабриките. Въпреки бомбардировките, знанието, творчеството и предприемчивостта са в съзнанието и духа на хората. Скоро

индустрията функционира отново. Въпреки това все още са нужни усилия по възстановяването.

След войната, уплашени от нова агресия и водени от идеологията, хората се разделят на два блока, две сфери на влияние. Техническият напредък по време на войната води до създаването на ново страховито оръжие – атомната бомба. Показаната и мощ ускорява превъоръжаването на големите и силни държави още от първите месеци на мирното време. Но политическият елит на човечеството се стреми да даде гаранции на милионите жители на планетата Земя за тяхното близко бъдеще. Това довежда до създаването на световен орган. Той черпи от опита на Обществото на народите, което се проваля в мисията си в периода между двете войни. Целта е да се създаде система за мир и сигурност, „обща организация, основана на принципа на еднакъв суверенитет на всички миролюбиви държави“. Това се превръща в реалност, когато Тримата Големи се споразумяват учредителната конференция на новия орган на международната политика, Организацията на обединените нации, да се състои в Сан Франциско през април-юни 1945 г. Основополагащ документ за ООН е подписаната на 26 юни 1945 г. от 50 държави Харта от Сан Франциско. Желанието им е да създадат действаща, наистина представителна организация с широки правомощия, чието Общо събрание да олицетворява демокрацията на международно равнище, упражняване на власт от постоянните членки, на Съвета за сигурност при условие че са лидерарни или достигнат до компромис.

Въпреки доброто желание обаче, през първите години от съществуването си ООН не функционира ефективно, поради възникналия конфликт между двете суперсили – САЩ и СССР, останал в историята като „Студената война“. Формално тя започва през 1946 г. с речта на У. Чърчил: „от Щетин на Прибалтика и до Триест на Адриатика желязна завеса се е спуснала над континента. Зад тази линия лежат всички столици на древните държави от централна и западна Европа. Варшава, Берлин, Виена и София; всички тези известни градове се намират в това, което трябва да нарека съветска сфера на влияние.“ Въпреки надвисналата нова опасност за света и то-

зи път уроците на Втората световна война се оказват решаващи. Стесняването на политическото пространство води до взаимна зависимост между актьорите на международната сцена, валидна и до днес. Международната общност разбира, че балансът на силите трябва да се запази. Именно поради тази причина се създава широка комуникационна мрежа на всички равнища. С нейна помощ световните политически лидери съумяват да избегнат големите въоръжени сблъсъци чрез срещи на високо равнище и контакти по най-различни други канали. Тази практика, наследство от поуките от Втората световна война е широко използвана и днес. Още през миналото столетие се оформят контурите на единствено спасителния световен ред, основаващ се на диалога и компромисите.

Все още бореща се с моралните и физически удари, нанесени и от войната, стара Европа вече не е хегемон в световната политика. Разбудените от световната антифашистка и антимилиитаристка борба народи по света не могат да се примирят с архаичната колониална система. „Цунамито“ на деколонизацията през 1945–1975 г. формира световната географска карта такава, каквато я познаваме днес. С цел да се приложат на практика основните цели на ООН, гарантиране на суверенитета и мирното съжителство на държавите, през 1960 г. Общото събрание на организацията приема резолюция № 1514 – „Декларация за предоставяне на независимостта на колониалните страни и народи“: „2... Всички народи имат право на самоопределение; по силата на това право те свободно установяват своя политически статут и осъществяват своето икономическо, социално и културно развитие; 3. Недостатъчната политическа, икономическа и социална подготвеност или недостатъчната подготвеност в областта на образованието никога не бива да се използват като предлог за спънки при даване на независимост; 4. Всички въоръжени действия или репресивни мерки, независимо от характера им, трябва да бъдат прекратени, за да се даде възможност на тези народи да осъществят в условията на мир и свобода правото си на пълна независимост, а териториалната цялост на техните национални територии трябва да се зачита...“. В следващите години ООН приема

резолюции против расизма и апартейда, против агресивните набези на чужди сили, против намесата във вътрешните работи на суверенните държави и т.н. Именно тази нова насока в политиката – на равенство, суверенитет и търсене на мирни начини за решаване на конфликтите, дава днешния облик на международните отношения и човешките ценности като цяло.

Отново с цел да се възстанови от войната – и да я избегне завинаги – Европа възражда своята стара идея за обединение. Само единни европейските държави могат да вървят напред. Първоначално интеграцията е само икономическа, с цел да се преодолее депресията, предизвикана от войната. Така през 1951 г. се учредява Европейското обединение за въглища и стомана, а през 1957 г. Европейската икономическа общност, която през 1993 г. беше преобразувана в Европейския съюз. Оказва се, че все пак думите на Роберт Шуман са пророчески-обединяването на Европа е дълъг и труден процес, изискващ много усилия, енергия и воля. Благодарение на икономическата интеграция водещите държави на европейския континент утвърждават своята общност като един от политическите и стопански центрове на съвременния свят, с колективни пионерски институции във всички сфери на живота – вътрешна и външна политика, сигурност, култура, образование, здравеопазване и т.н. Макар и не хегемон, Европа се откроява като морален лидер. Дали ще успее – това е друг въпрос. Но примерът и завинаги ще остане съхранен – програмиран – в историческата памет на човечеството.

Обяснението за това личат ясно днес, 60 години след като замълчаха оръдията. Европа преживя най-големите ужаси на Втората световна война. И може би тъкмо заради това, събитията на нейните изтерзани земи бележат своеобразен вододел, начало на нова ера в международните отношения. Защото въпреки своите различия и противоречия, тя потърси заедно опора в принципите на независимост, равенство и справедливост, хуманност, уважение към човешките права и свободи, свободата на личността, правото на избор на начин на живот и на поведение. Какъв е историческият извод? Той може да изглежда

парадоксален – и една колосална война може да изиграе положителна роля на развитието на цивилизацията. Но само в един случай – когато тя се води за да се сложи край на войната като форма на международни отношения, да се изтрие злото, което ражда насилие, да се утвърдят истински хуманни норми на човешко общежитие. Наистина следвоенния период показва, че се запазват много социални и хорски недъзи, причина за проливане на кръв. Но светът помни кой, защо, на каква цена, и в името на какво извоюва победата. За да няма диктатура, потисничество, омраза и самоизяждане сред хората. Труден за осъществяване идеал, за който изгоряха десетки милиони хора. Но човечеството не е измислило досега по-добър.

„Ние, Народите на обединените нации...“